

USAID
FROM THE AMERICAN PEOPLE

ДВА РОКИ ПІСЛЯ МАЙДАНУ: УКРАЇНЦІ ПІДТРИМУЮТЬ ДЕМОКРАТІЮ, АЛЕ РОЗЧАРОВАНІ НЕВИПРАВДАНИМИ ОЧІКУВАННЯМИ

Вересень 2015

Публікація була підготовлена IFES за підтримки Агентства США з міжнародного розвитку.

**Два роки після *Майдану*:
українці підтримують демократію, але
розчаровані невикорисваними очікуваннями**

Основні результати дослідження громадської думки в Україні,
вересень 2015 року, IFES

Два роки після *Майдану*: українці підтримують демократію, але розчаровані невиправданими очікуваннями
Копірайт © 2015 Міжнародна фундація виборчих систем. Всі права захищено.

Заява на дозвіл: Жодна частина цієї роботи не може бути відтворена у будь-якій формі або будь-якими засобами, електронними чи механічними, включаючи фотокопіювання, запис або будь-який інший спосіб зберігання і пошуку інформації без письмового дозволу IFES.

Запити на отримання дозволу повинні містити наступну інформацію:

- Опис матеріалу, дозвіл на копіювання якого бажають отримати.
- З якою метою буде використано копійований матеріал і в який спосіб.
- Ваше ім'я, посада, назва компанії або організації, номер телефону, номер факсу, адреса електронної пошти та поштова адреса.

Будь ласка, надсилайте всі запити на отримання дозволу до:

International Foundation for Electoral Systems
1850 K Street, NW, Fifth Floor
Washington, D.C. 20006
Електронна пошта: editor@ifes.org
Факс: 202-350-6701

Методологія

З 12 по 26 вересня 2015 року Міжнародною фундацією виборчих систем (IFES) було проведено національне опитування громадської думки в Україні, що загалом охоплює 1558 інтерв'ю в усіх регіонах, крім Донбасу та Криму. Статистична похибка для вибірки такого розміру складає $\pm 2,5\%$. Інтерв'ю для цієї вибірки проводилися у всіх областях, окрім Донбасу та Криму, таким чином, вона є репрезентативною для українського населення, окрім Донбасу та Криму. Будь ласка, зверніть увагу, що в цьому документі використовуються терміни «Україна» або «українці» для позначення регіонів, за винятком Донбасу і Криму і жителів цих регіонів. Окрім цієї загальнонаціональної вибірки, було зроблено додаткову вибірку з 204 інтерв'ю на підконтрольній Україні території Донбасу. Через відсутність офіційних даних щодо переміщень населення на Донбасі впродовж останніх двох років, а також занепокоєння з приводу можливого залякування або несприятливих впливів, що можуть позначитися на відповідях респондентів, дані цієї вибірки для Донбасу не є репрезентативними для громадської думки в цих областях, натомість, вона може свідчити про думки, які можуть існувати серед нинішніх жителів підконтрольної Україні території Донбасу. Всю польову роботу та обробку даних для цього дослідження було проведено Київським міжнародним інститутом соціології (KMIC).

Огляд результатів

Це 25-те щорічне опитування громадської думки, проведене IFES в Україні, дає підстави вважати, що незважаючи на те, що більшість українців розчаровані нинішнім станом справ у країні і не мають великої довіри до політичного керівництва, існує значна частка українців, які прагнуть до втілення демократичних ідеалів і верховенства права і віддають перевагу спрямованості України на Європу і Захід при визначенні своєї майбутньої геополітичної орієнтації. Опитування також свідчить, що попри те, що більшість українців не вірять, що прагнення *Майдану* були належним чином враховані українським політикумом, ці прагнення дійсно відображають цінності ліберального політичного ладу, які включають в себе поглиблення відносин з Європою та державотворення на основі принципів цілісності, демократії та верховенства права. Той факт, що принаймні більша частина українців, як і раніше, прагнуть реалізації цих ідеалів, є показником значних змін, що, принаймні теоретично, стали можливими після *Майдану*. Але дані опитування свідчать, що через не проведення цих змін, а також через економічну ситуацію в країні спостерігається послідовне, повільне розмивання початкового позитивного імпульсу, який був помітним у громадській думці українців через великі надії на проведення політичних і соціальних реформ після *Майдану*. Беручи до уваги попередні тенденції в громадській думці в Україні, можна зробити висновок, що існує небезпека, що у разі відсутності послідовних, скоординованих дій з метою вирішення проблем, яким українці надають великого значення, імпульс для проведення важливих реформ, які прагне реалізувати українська громадськість, може зникнути і змінитися свого роду цинізм на політичну пасивність, які були характерними для громадської думки в Україні до *Майдану*.

Економічні труднощі, корупція та конфлікт на Донбасі впливають на песимістичні погляди на поточну ситуацію в країні

За даними опитування, значна більшість української громадськості має серйозне занепокоєння з приводу напрямку, в якому рухається країна, і бачить, як перед країною стоять численні виклики. Тенденція в громадській думці в Україні продемонструвала значний спадний тренд протягом минулого року: ось як українці сприймають численні економічні та політичні проблеми, що стоять перед країною. У ході опитування IFES, проведеного у вересні 2014 року, було виявлено, що 34% українців вважають, що країна рухається в правильному напрямку, 42% вважають, що вона рухається в неправильному напрямку. Через рік, вже більше половини всіх українців (56%) вважають, що країна рухається в неправильному напрямку, а тільки 20% вважають, що вона рухається в правильному напрямку. Думка про те, що країна рухається в неправильному напрямку, має широку підтримку по всій країні, зокрема більшість населення у кожному регіоні поділяє цю думку, а в жодній області кількість тих, що вважають, що країна рухається в правильному напрямку, не перевищує 28%.

Війна на Донбасі, корупція в країні й економічні негаразди є сьогодні основними проблемами, які називають українці. Сімдесят відсотків говорять про війну на Донбасі, а також значний відсоток респондентів вказують на дотичні питання, зокрема відносини з Росією (19%) і питання енергетичної незалежності України (11%). Про корупцію як критичну проблему говорять 53% респондентів; поряд з цим також часто відзначають низку економічних проблем (інфляція - 56 відсотків, бідність - 42 відсотки, безробіття - 35 відсотків, зовнішній борг - 11 відсотків, а також загальні економічні проблеми - 30 відсотків).

Важливість економічних питань і конфлікт на Донбасі для народу України додатково підтверджується тим, що ці два комплекси проблем наводяться в якості основних причин, з огляду на які українці можуть підтримати ту чи іншу політичну партію на місцевих виборах, які будуть проводитися 25 жовтня 2015 року. На запитання про те, що політична партія повинна зробити, щоб здобути їхні голоси, 36% опитаних назвали ініціативи, спрямовані на те, щоб підняти рівень життя українців, 8% вказали на боротьбу з безробіттям, а 8% відзначили проблеми соціального захисту українців. Сімнадцять відсотків відповідають, що це має бути закінчення війни в Донбасі шляхом укладення мирної угоди або за допомогою інших засобів. Корупція, урядові реформи і зменшення впливу так званих "олігархів" також часто згадуються (17%). Вирішення економічних проблем перебуває у центрі уваги в усіх регіонах, поряд з цим ініціативи щодо припинення конфлікту на Донбасі найчастіше згадуються на заході (29%) та півдні (18%) України.

Щодо подолання корупції: 40% українців повідомляють, що за останні дванадцять місяців вони здійснювали оплати певного роду, або давали хабаря за отримання послуги від держави, або ж платили, щоб уникнути штрафу. Цей відсоток є дещо вищим, ніж ті 37%, що повідомили про такі дії під час опитування IFES в Україні в квітні 2014 року. Найбільш поширений вид оплати – це оплата в лікарнях або клініках (32%), за підготовку документів (9%), в школі або на роботі (8% відповідно), або щоб уникнути штрафу за порушення ПДР (6%). Більшість українців також вважають корупцію

об'єктивним фактом життя, при цьому 58% погоджуються з тим, що українці вважають корупцію частиною життя, а значно менша кількість опитаних (29%) не погоджується з цим. Таке відношення до цього нагадує ті відповіді, що містилися у дослідженні, проведеному в квітні 2014 року (55% згодні, 32% незгодні), але воно істотно відрізняється від результатів опитування в липні 2011 року (71% згодні, 26% - незгодні). Дані опитування на *Майдані* (див. розділ про *Майдан* нижче) свідчать, що корупція була проблемою, яка дала гальванізуючий поштовх до виникнення руху Майдану, таким чином це може пояснити значно меншу кількість українців, які готові миритися з корупцією, у порівнянні з результатами опитування 2011 року. Ймовірно, така сама динаміка матиме місце стосовно підтримки демократії в Україні.

Демократія має велику підтримку, але ця підтримка проходить через випробування у зв'язку з нинішньою ситуацією

Дослідження IFES за останні роки показали, що оскільки українська громадськість має песимізм щодо поточної ситуації в країні, українці також виявляють тенденцію втрачати віру в демократію в Україні, насамперед через те, що багато українців асоціюють демократію з соціально-економічними благами, а не правами, притаманними демократії. Незважаючи на це, дослідження показує, що навіть за умов погіршення ситуації в країні підтримка демократії та демократичної системи залишається значною. Дані опитування свідчать, що більшість українців можна охарактеризувати як переконаних демократів, які послідовно підтримують демократію та дотримання демократичних прав в Україні. Близько половини всіх українців (49%) вважають, що демократія є кращою за будь-які інші форми правління, а 21% вважають, що в певних ситуаціях недемократична форма правління може бути більш ефективною. Шістнадцять відсотків - апатичні і не вважають, що форма правління має значення для таких людей, як вони. Проте слід зазначити, що підтримка демократії як пріоритетної системи правління поступово розмивається в порівнянні з результатами проведеного у вересні 2014 року опитування IFES, в якому 65% сказали, що демократія є кращою від будь-якої іншої форми правління. Відповіді на інші питання в ході дослідження показали, що економічна ситуація в країні, а також засилля корупції, як і раніше, викликають у багатьох українців питання, чи Україна є демократією, а відтак, ймовірно, сприяють розмиванню рівня підтримки демократії.

Незважаючи на це, багато українців висловлюють підтримку демократії і роблять це навіть тоді, коли пропонуються альтернативи, які би теоретично забезпечили вирішення нинішньої ситуації в країні. Респондентам опитування дали два варіанти і попросили обрати один: пріоритетність економічного розвитку, хоча це означатиме, що звузяться вищезгадані демократичні права, або пріоритетність забезпечення демократичних прав, навіть якщо це буде означати, що економіка буде рости повільно. Сорок два відсотки надають пріоритет забезпеченню демократичних прав, а 37% вважають головним забезпечення економічного розвитку, поряд з цим 21% респондентів не дає остаточної відповіді. Слід зазначити, що коли це саме питання було поставлено IFES під час опитування у листопаді 2013 року, 36% відповіли, що надають перевагу пріоритетам економічного розвитку, у той час як 30% надавали пріоритет забезпеченню демократичних прав, підкреслюючи при цьому підвищену увагу до демократичних прав в українському державному устрої після

Помаранчевої Революції. З іншого питання, респондентам було запропоновано погодитися або не погодитися з думкою про те, що для політичних лідерів більш важливо забезпечувати підтримку порядку, ніж захищати демократичні права громадян. Тридцять дев'ять відсотків не згодні з цим твердженням, а 38% - згодні. Було невелике зростання у відсотках тих, що надають перевагу демократичним правам, у порівнянні з опитуванням IFES, проведеним у листопаді 2013 року, коли 37% погодилися, що більш важливо, щоб політичні лідери забезпечували підтримку порядку, у той час як 36% опитаних не погодилися з цим.

Враховуючи результати цих трьох опитувань, можна зробити висновок, що велику частину українців (41%), можна охарактеризувати як переконаних прихильників демократії, які наголошують на важливості демократії і демократичних прав і хочуть зберегти ці права, незважаючи на значні виклики, які стоять перед країною, у той час як 35% мають слабку віру в демократію та готові відмовитися від демократичних прав заради економічного розвитку і порядку. У порівнянні з результатами опитування, проведеного у листопаді 2013 року, відбулося значне зростання кількості переконаних прихильників демократії у відсотках. У тому опитуванні 38% не мали прихильності до ідеалів демократії, у той час як 33% респондентів можна було охарактеризувати як переконаних прихильників демократії.

Незважаючи на те, що прихильність до демократії збільшилася у порівнянні з результатами опитування, проведеного у листопаді 2013 року, переважна більшість українців залишається незадоволеною тим, як працює демократія в Україні. Тільки 15% населення України говорить, що вони дуже задоволені або дещо задоволені тим, як працює демократія в Україні, у той час як 58% є дуже незадоволеними або дещо незадоволеними. Під час опитування 2013 року 13% відповіли, що вони задоволені, а 64% сказали, що вони незадоволені. У цьому опитуванні респонденти також зазначили, що в Україні демократія існує в двох різних напрямках. Коли їх запитали, чи Україна є демократією, чи ні, 28% сказали, що Україна є демократичною державою, а 33% відповіли, що це не так, при цьому 18% зазначили, що Україна має елементи як демократичної форми правління, так і недемократичної. Відсоток тих, хто вважає, що Україна є демократією, знизився з 39%, зафіксованих в опитуванні, проведеному у вересні 2014 року, відображаючи невдоволеність рівнем демократії в Україні.

Більш глибоке розуміння ставлення українців до демократії може бути отримане у вигляді відповіді на друге питання. У цьому питанні респондентам було запропоновано оцінити, який рівень демократії існує в Україні: 2% говорять, що в Україні є повна демократія, 19% - демократія, але з невеликими проблемами, 43% - демократія, але з великими проблемами, і 23% говорять, що Україна - це не демократія взагалі. Ці дані показують, що незважаючи на те, що більшість думає, що Україна є демократичною, більшість з цих українців вважають, що демократія в Україні має суттєві проблеми. Серед аргументів, які пояснюють відсутність демократії в Україні, найбільш помітними є відсутність поваги до прав людини і недемократичне управління з боку уряду, нерівність у застосуванні законів, відсутність реформ і продовження засилля корупції та відсутність економічного розвитку в країні. Як зазначалося раніше, ставлення українців до демократії, як правило, дуже залежить від умов у країні, і незважаючи на те, що мало місце певне розмивання

підтримки демократії в період безпосередньо після *Майдану*, залишається значна частина населення України, яка продовжує вірити в демократію, незважаючи на складні умови. Чи ця віра буде зберігатися і надалі, залежатиме значною мірою від ефективності роботи української влади в галузі впровадження в Україні реформ з найбільш резонансних питань, що хвилюють переконаних демократів.

Один цікавий аспект щодо більшої підтримки демократії виявляється у відповідях на питання дослідження, у якому респондентів запитують, чи вони згодні, чи ні з декількома твердженнями щодо діяльності громадянського суспільства. У цілому, це дослідження показує значне збільшення переконаності українців в ефективності діяльності громадянського суспільства у порівнянні з опитуванням 2013 року, в якому це питання також ставилося. У цьому опитуванні 63% були повністю або частково згодні, що люди, які працюють спільно, можуть здійснити необхідні зміни (збільшення на 8% з 2013 року), і 41% згодні, що відіграють певну роль у вирішенні проблем у своїй громаді (збільшення на 9%). У той час як 51% згодні, що «не має значення, як я голосую, нічого не зміниться», цей відсоток знизився на 15% в порівнянні з результатами 2013 року, що свідчить про те, що довіра до виборів значно збільшилася.

Погляди на вибори

Коли їх запитали, яка ймовірність того, що вони підуть голосувати на місцевих виборах 25 жовтня 2015 року, 41% сказали, що вони, дуже імовірно, голосуватимуть, 30% сказали, що вони, більш імовірно, підуть голосувати, а 23% кажуть, що вони або малоімовірно, що голосуватимуть, або не голосуватимуть. Аналіз даних опитування IFES з попередніх досліджень показує, що відсоток тих, хто бере участь в голосуванні на виборах в Україні в цілому, як правило, трохи вищий, ніж відсоток тих, що говорять, що вони, дуже імовірно, підуть голосувати. Враховуючи це, можна очікувати явку нижчу за 50% на місцевих виборах. Існує значна відмінність між різними регіонами у відсотках осіб, які говорять, що вони, дуже імовірно, підуть голосувати. Найвищий відсоток тих, які говорять, що вони, дуже імовірно, підуть голосувати - в центрі (52%) і на заході (48%), у той час як цей відсоток дуже низький на півдні (27%). На сході 38% респондентів сказали, що вони, дуже імовірно, підуть голосувати; на півночі та в Києві цей відсоток становить 37%.

Більшість українців очікують, що місцеві вибори мають бути достатньо вільними і справедливими. Коли їх запитали про чесність майбутніх виборів, 44% сказали, що вони будуть повністю або до певної міри вільними і справедливими, а 21% опитаних відповіли, що вони будуть мати достатньо недоліків, щоб засумніватися в достовірності результатів, при цьому 12% зазначили, що вони зовсім не будуть вільними і справедливими. Позитивні очікування щодо виборчого процесу є найвищими в центрі (54%) і на заході (50%). Позитивним для виборів в Україні є те, що мало місце збільшення частки тих, хто вважає, що вибори в Україні адмініструються компетентно. В опитуванні IFES у червні 2015 року 66% були згодні з тим, що вибори адмініструються компетентно, у порівнянні з 56% тих, що мали таку думку під час опитування 2013 року. У той час як спостерігається більша впевненість у компетентності виборчої адміністрації, ця впевненість не обов'язково розповсюджується на

діяльність Центральної виборчої комісії; так, тільки 32% мають довіру до ЦВК, у той час як 48% вказують на відсутність довіри до її діяльності.

Респондентам опитування також було запропоновано назвати партії, за які вони голосуватимуть на виборах. Серед тих, хто, дуже імовірно, голосуватиме, 12,8% говорять, що вони будуть голосувати за Блок Порошенка-УДАР, 10,5% проголосували би за Батьківщину, 8% за Самопоміч, 6,4% за Радикальну партію, 4,1% за Опозиційний блок, 3,1% за Правий сектор і 11% за низку інших партій. Проте 36% ще не прийняли рішення. Незважаючи на те, що підтримка Блоку Порошенка-УДАР досить добре поширюється по всій країні, інші партії та блоки мають регіональні ніші. Батьківщина отримує більшу частину своєї підтримки на заході, в центрі та на півночі країни, а Опозиційний блок отримує майже весь обсяг підтримки виборців в центрі та на півдні; те саме є вірним для Самопоміч на заході.

Продовження підтримки тісних зв'язків з Європою і Заходом

Окрім засвідчення подальшої підтримки демократії, опитування IFES також вказує на те, що майже половина українців вважає, що країна більше виграє від тісних політичних і економічних відносин з Європою, ніж з Росією. У цілому, 49% вважають, що Україна виграє від більш тісних відносин з Європою, у той час як 8% віддають перевагу більш тісним відносинам з Росією. Дев'ятнадцять відсотків вважають, що Україна повинна поглибити відносини і з Європою, і з Росією, а 14% вважають, що Україна не повинна мати тісні відносини ні з Європою, ні з Росією. Підтримка зближення з Європою є найвищою на заході (71%), на півночі і в Києві (51%), а також в центрі (48%). На півдні 30% надають перевагу зближенню з Європою, а 24% вважають за краще тісні відносини з обома, при цьому 14% віддають перевагу зближенню з Росією. На сході 29% надають перевагу зближенню з Європою і 34% - і з Європою, і з Росією.

Окрім підтримки зближення з Європою, українці також, ймовірно, мають набагато більш позитивну думку щодо західних урядів та інституцій, ніж щодо аналогічних структур в Росії. Шістьдесят чотири відсотки українців мають дуже позитивні або до певної міри позитивні погляди на керівництво Європейського Союзу, при цьому 59% аналогічно ставляться до керівництва Німеччини. Позитивне сприйняття Німеччини збільшилося з вересня 2014 року, коли 49% мали позитивну думку про неї. П'ятдесят відсотків українців мають позитивну думку про уряд США, а 45% - про НАТО. Аналізуючи погляди на російське керівництво, слід сказати, що тільки 12% мають позитивну думку про нього, при цьому 68% мають негативну думку. Позитивні погляди на російське керівництво наразі знаходяться на найнижчому рівні за останні два роки.

Прагнення Майдану як втілення ліберальних цінностей та справедливості в управлінні державою

Майданівський рух почався як рух з вимогою поглиблення інтеграції до Європи, але коли рух виріс за масштабами та інтенсивністю, його стали пов'язувати з великою кількістю причин і проблем.

Через два роки після *Майдану* було проведено опитування, де українців просили відповісти, що вони думають про те, якими були і є головні прагнення *Майдану*. Відповіді свідчать, що українці в першу чергу розглядають *Майдан* як рух, що прагне забезпечити більш ліберальні соціально-політичні цінності для України, а також більшу справедливість у державному управлінні, на відміну від рухів, орієнтованих на націоналістичні або суто політичні цілі.

Респондентам опитування назвали вісім прагнень, які зазвичай згадуються у зв'язку з *Майданом*, і попросили їх вказати 3 найбільш важливі причини виникнення руху *Майдану*. Об'єднавши кількість згадувань конкретного прагнення як перший, другий або третій найбільш важливий результат, ми отримали :

- Зменшення корупції (усього зазначили 60% ; 20% сказали, що це найбільш важлива причина виникнення *Майдану*)
- Більша інтеграція з Європою (усього зазначили 54% ; 34% - як найбільш важлива причина виникнення *Майдану*)
- Обмеження впливу олігархів (усього зазначили 44%; 9% - як найбільш важлива причина виникнення *Майдану*)
- Країна з ліберальними цінностями, де всі люди однаковою мірою захищені (усього - 39%; 12% - найбільш важлива причина)
- Реформи судової системи та правоохоронних органів (усього - 32%; 8% - найбільш важлива причина)
- Розширення демократії в Україні (усього - 21%; 4% - найбільш важлива причина)
- Захист національної спадщини та національних інституцій України (усього - 15%; 3% - найбільш важлива причина)
- Збалансованість повноважень президента і парламенту (усього - 9%; 3% - найбільш важлива причина)

Наведені вище дані свідчать, що зменшення рівня корупції та зближення з Європою сприймаються як два найбільш важливі прагнення руху *Майдану*, причому більше третини опитаних сказали, що євроінтеграція була найважливішим мотивом руху. Пов'язані з цим питання також часто згадуються, зокрема обмеження впливу олігархів, забезпечення верховенства ліберальних цінностей для країни і реформа судової системи та правоохоронних органів. Подібні настрої також знайшли відображення в опитуванні IFES у червні 2015 року, коли респондентам було запропоновано розглянути питання про важливість декількох програм реформ в Україні. З точки зору пріоритетності проведення реформ 47% українців в червневому опитуванні згадують антикорупційну реформу, 26% - реформу судової системи та 5% - реформу правоохоронних органів.

Коли справа доходить до просування цих прагнень, українці, в основному, налаштовані песимістично. У кожному з цих питань переважна більшість бачить або мало покращень, або жодних покращень у напрямку реалізації цих прагнень. Захист національної культури України отримує найвищий показник, при цьому, 25% опитаних бачать принаймні деякі поліпшення і 65% не бачать практично жодних поліпшень. П'ятнадцять відсотків бачать поліпшення в площині політичної та економічної інтеграції України з Європою, незважаючи на те, що 75% практично його не помітили.

Чотирнадцять відсотків побачили покращення у царині демократії в Україні, а 76% респондентів практично не помітили такого покращення. З усіх інших питань показник становить менше десяти відсотків, у той час як чотири з п'ятьох покращень практично не помітили. Таким чином, не дивно, що тільки 5% українців вважають, що нинішня влада втілила сподівання *Майдану* добре або дуже добре, в порівнянні з 73%, які кажуть, що ці сподівання були реалізовані погано, або зовсім ніяк не реалізовані. Це суттєве зменшення показника у порівнянні з результатами опитування у вересні 2014 року, коли 21% людей мали позитивні погляди і 66% - негативні погляди.

Загальне зниження довіри до політичних лідерів

Враховуючи соціально-економічні умови в країні, а також думку більшості про те, що проблеми, покладені в основу *майданівського* руху, не були вирішені, не дивно, що серед українців має місце загальне зниження довіри до політичних лідерів. За результатами цього опитування, найвищий рівень довіри має президент Порошенко. Тридцять два відсотки висловили впевненість довіру до П. Порошенка, незважаючи на те, що 62% опитаних не вистачає довіри до нього. Це можна порівняти з 69%, які висловили довіру до нього у ході опитуванні IFES у вересні 2014 року. Прем'єр-міністр Яценюк також зазнав аналогічного падіння рівня довіри: з 60% у вересні 2014 року до 20% під час цього дослідження у вересні 2015 року. Довіра до очільника УДАРУ Кличка впала з 43% згідно з результатами опитування IFES у вересні 2014 року до 25% за результатами цього дослідження. Цікаво, що єдиним політиком, який виріс у сприйнятті громадськості в останні кілька місяців, є колишня прем'єр-міністр Юлія Тимошенко. За результатами опитування у грудні 2014 року, рейтинг довіри до неї був на рівні 17%, за даними дослідження IFES у червні 2015 р.- 16%, а тепер цей показник знаходиться на рівні 25%, аналогічно до показника Кличка. Довіра до віце-спікера Ради Андрія Парубія залишається відносно близькою до продемонстрованої у червні 2015 року (22% у вересні і 25 % у червні).

Українська армія продовжує користуватися високим рівнем довіри: 74% респондентів висловили впевненість у ній, і дуже небагато (19%) висловлюють недовіру до неї. Існує також високий рівень довіри до проукраїнських добровольчих батальйонів (52%), які брали участь у конфлікті на Донбасі, хоча довіра до батальйонів на півдні і сході значно менша, ніж в інших регіонах. Шістдесят три відсотки довіряють засобам масової інформації, заснованим в Україні. Загалом, як це спостерігалось і в інших опитуваннях IFES в Україні, має місце значно вищий рівень довіри до місцевих посадовців, наприклад, до мера міста респондента (47%), або його міськради/сільради (47%), у порівнянні з рівнем довіри опитаних до регіональних посадовців, зокрема, до голови райдержадміністрації (30%) або губернатора області (27%). Цікаво також відзначити, що українська міліція традиційно отримує низькі показники довіри (22%), а при цьому новостворена поліція має набагато вищі показники довіри (52%).

У контексті *майданівського* руху спостерігається скептицизм з боку багатьох українців відносно того, чи здатне нинішнє керівництво країни виконати прагнення *майданівського* руху. Сорок сім відсотків не поділяють думку про те, що «нинішнє керівництво країни розуміє, які реформи необхідні для втілення прагнень» *Майдану*, у той час як 38% опитаних згодні з цим. Існує навіть більше

Два роки після *Майдану*: українці підтримують демократію,
але розчаровані невиправданими очікуваннями

скептицизму відносно того, чи реформи насправді відбуваються: 51% не поділяють думку про те, що нинішні політичні лідери зможуть гарантувати впровадження необхідних реформ. Двадцять вісім відсотків згодні з цим твердженням. Насамкінець, значна більшість (72%) погоджується з тим, що «єдиний спосіб, у який можна досягти цілей *Майдану* - це за допомогою нового покоління лідерів, не пов'язаних з існуючим статус-кво».

Global Expertise. Local Solutions.
Sustainable Democracy.

IFES | 1850 K Street, NW | Fifth Floor | Washington, D.C. 20006 | www.IFES.org